

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Фінансове право»
на тему: «ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ
ЗАСАДИ ТА ПРОЦЕДУРИ ЗДІЙСНЕННЯ»

Студентка групи ПР-31

Дячук Юліана Віталіївна

Керівник: к.ю.н., доц. Ментух Н.Ф.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS ____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль-2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ	
1.1. Податковий контроль як специфічний вид державного фінансового контролю.....	5
1.2. Принципи здійснення податкового контролю.....	7
1.3. Система джерел правового регулювання податкового контролю.....	10
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ.	
2.1. Органи, що здійснюють податковий контроль.....	14
2.2. Облік платників податків та інформаційно-аналітичне забезпечення.....	16
2.3. Порядок організації та правові режими проведення податкових перевірок.....	18
РОЗДІЛ 3. ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК ТА ЗАХИСТ ПРАВ ПЛАТНИКІВ.	
3.1. Види податкових перевірок: права та обов'язки платників податків.....	21
3.2. Порядок оформлення результатів та механізми оскарження рішень контролюючих органів.....	24
3.3. Особливості податкового контролю в умовах воєнного стану.....	26
ВИСНОВОК.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

У сучасних умовах податковий контроль постійно змінюється та набуває нових форм. Через швидку трансформацію економічних процесів, зростання глобалізації та посилення міжнародної інтеграції національні економіки стають дедалі складнішими. Тому важливо підтримувати ефективну координацію економічної політики відповідно до міжнародних стандартів і забезпечувати чесну конкуренцію на ринку. Крім того, податковий контроль відіграє важливу роль у протидії ухиленню від сплати податків та відмиванню коштів в умовах глобалізованого економічного середовища.

Так само й податковий контроль адаптується до умов воєнного стану. Наша держава шукає баланс у фінансуванні оборони та наданні підтримки підприємствам, які перебувають у форс-мажорних обставинах. Для добросовісних платників податків Законом України № 3813-IX від 18 червня 2024 року запроваджено механізми податкового комплаєнсу, зокрема інститут комплаєнс-менеджера та «Клуб білого бізнесу» [16].

Стаття 61 Податкового кодексу України визначає податковий контроль - податковий контроль визначається як сукупність заходів, що здійснюються контролюючими органами під координацією центрального органу виконавчої влади, відповідального за формування та реалізацію державної фінансової політики [2, п. 61.1 ст. 61].

Податковий контроль загалом означає забезпечення того, щоб платники податків правильно обчислювали, повністю та своєчасно сплачували свої податки та збори, а також виконували свої обов'язки щодо розрахунків, передбачених законодавством, та здійснювали пов'язану з цим діяльність (тобто патентування, ліцензування тощо) відповідно до чинного законодавства та всіх інших сфер, нагляд за якими покладено на податкові органи.

Загалом за 2024-2026 роки податковий контроль в Україні суттєво трансформувався. Він відійшов від традиційної моделі тотального нагляду й перейшов до сучасної ризикоорієнтованої системи, яка активно використовує

цифрові технології. Правова основа контролю, як і раніше, ґрунтується на Податковому кодексі України. Водночас організаційна структура та практичні інструменти (Клуб білого бізнесу, комплаєнс-менеджери, електронний аудит) були повністю адаптовані до умов воєнного часу та вимог європейської інтеграції. Завдяки цьому вдається ефективно наповнювати бюджет, забезпечувати економічну безпеку держави та будувати партнерські відносини з добросовісним бізнесом.

Метою курсової роботи є дослідження сутності, сучасних методів та інструментів податкового контролю в Україні, аналіз його трансформації в умовах воєнного стану та розвитку з урахуванням необхідності формування здорового конкурентного середовища в економіці.

Предметом курсової роботи є механізми, принципи, методи та форми податкового контролю в Україні, а також специфіка їх правового регулювання та практичного застосування в сучасних умовах, зокрема в контексті воєнного стану та процесів євроінтеграції.

Структура курсової роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел. Всього налічує 36 сторінок.

РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

1.1. Податковий контроль як специфічний вид державного фінансового контролю

Податковий контроль є одним із ключових компонентів фінансової системи сучасної держави. Він виконує важливу функцію, що забезпечує дотримання податкового законодавства, коректність нарахування та своєчасну сплату податків до державного бюджету. Фактично, податковий контроль являє собою комплексну та системну діяльність державних органів, спрямовану на перевірку виконання платниками податків своїх зобов'язань перед державою. Основними формами податкового контролю є планові та позапланові перевірки, детальний аналіз податкових декларацій, моніторинг фінансових потоків, камеральна обробка документів та оцінка податкових ризиків.

Головна мета податкового контролю - це не просто наповнення бюджету, а насамперед справедливість і рівні умови для всіх. Він захищає державу та сумлінних підприємців, щоб чесна конкуренція була реальною, а не лише на папері. У цього процесу є кілька основних завдань. По-перше, стежити за дотриманням законів: чи правильно визначена база оподаткування, чи не наплутали з пільгами та чи вчасно нараховані платежі. По-друге, контроль допомагає виявляти та зупиняти порушення - від банального ухилення до складних схем із фіктивними фірмами чи приховуванням реальних прибутків.

Важливо й те, що ефективний контроль стимулює бізнес платити податки добровільно. Коли підприємці бачать, що правила працюють для всіх, а порушники не залишаються безкарними, бажання ризикувати зникає. Так поступово формується нормальна податкова культура, з'являється довіра до держави, а «тіньовий» сектор скорочується.

Для досягнення цих цілей використовують різні методи, але базовим залишається документальний контроль. Це детальна перевірка всієї «паперової» роботи компанії: декларацій, бухгалтерських балансів, первинних документів, договорів та банківських виписок. Саме цей метод дозволяє отримати повну картину фінансового стану підприємства. Завдяки документальному контролю інспектори виявляють невідповідності між задекларованими даними та реальною діяльністю, штучне завищення витрат, заниження доходів або неправомірне застосування пільг. Документальний контроль може проводитися як камерально (без виїзду на місце), так і у формі виїзних перевірок.

Сучасні податкові органи активно впроваджують цифрові технології - автоматизовані системи аналізу даних, штучний інтелект та швидкий електронний обмін інформацією між різними державними базами. Завдяки цьому контроль стає ефективнішим, а кількість необґрунтованих перевірок бізнесу суттєво зменшується.

Грищук та Чепіль зазначають, що податковий контроль є важливою складовою податкової системи будь-якої країни, від ефективності якого значною мірою залежать надходження до бюджету та стан дотримання податкового законодавства. Автори наголошують, що в умовах воєнного стану податковий контроль варто розглядати як систему заходів державних органів, спрямованих на забезпечення повноти та своєчасності сплати податків і зборів з метою наповнення бюджетів усіх рівнів та створення сприятливого податкового середовища для розвитку економіки [10, с. 104-105].

Ефективний податковий контроль має значний позитивний вплив на економіку країни.

По-перше, він забезпечує фінансову стабільність держави. Стабільні й прогнозовані надходження до бюджету дозволяють формувати реальний бюджет, уникати великих дефіцитів, менше залежати від зовнішніх позик і вчасно фінансувати важливі соціальні та економічні програми. Без належного

контролю втрати бюджету могли б вимірюватися десятками мільярдів гривень щороку.

Крім того, податковий контроль реально підвищує збори. Завдяки сучасним технологіям та аналізу ризиків порушення виявляються швидше, що дозволяє державі оперативно реагувати та перекривати втрати. У результаті виграє чесний бізнес: коли правила працюють для всіх, податкове навантаження стає справедливим і розподіляється рівномірно, а не лягає лише на тих, хто працює відкрито.

Також системні перевірки допомагають виховувати культуру сумлінної сплати податків. Якщо бізнес розуміє, що його діяльність постійно аналізують, він частіше обирає прозорість.

Зрештою, це прямо впливає на інвестиційний клімат. Іноземні інвестори більше довіряють країні з чіткими правилами, що штовхає економіку вперед. Коли чесність стає реальною перевагою, а не тягарем, компанії починають конкурувати за рахунок інновацій та ефективності, а не за рахунок того, хто краще «оптимізує» податки.

1.2. Принципи здійснення податкового контролю.

Щоб податковий контроль реально працював, він має триматися на трьох простих, але дуже важливих речах: законності, об'єктивності та відкритості.

Перше - законність. Усі мають сплачувати податки, а податкова не може робити що заманеться. Вона діє лише в межах Податкового кодексу, без вигадок і «творчих підходів». Це, найкращий захист і від корупції, і від свавілля. Бізнес тоді почувається впевненіше, бо знає: держава не виходитиме за рамки дозволеного [1, ст. 67].

Друге - об'єктивність. Кожен штраф або рішення має спиратися виключно на факти та докази, а не на думку конкретного інспектора або його настроїв. І, головне, підхід має бути однаковим для всіх - неважливо, маленький бізнес чи велика корпорація [2, ст. 4.1.2].

І третє - інформація має бути доступною. Ніхто не повинен вгадувати, чого від нього хочуть. Платник податків має право на чіткі, зрозумілі пояснення: як проходять перевірки, які в нього права, як оскаржити рішення. Коли правила прозорі й немає закритих завіс, тоді довіри до системи більше, а безглуздих конфліктів - значно менше.

Науковці Н.О. Лобода, О.М. Чабанюк та Б.Б. Сенишин у своєму дослідженні функціонального аспекту податкового контролю не лише систематизували різні підходи до визначення сутності цього явища, а й детально окреслили перелік його базових принципів. Автори пропонують поділяти їх на три групи: 1) загальноправові - законність, юридична рівність, дотримання прав платника податків, гласність, відповідальність, захист прав платників; 2) загальноуправлінські - незалежність, плановість, систематичність, об'єктивність і достовірність, координація та взаємодія, ефективність, економічність і доцільність, гнучкість; 3) спеціальні - загальність, єдність, територіальність, конфіденційність, відшкодування шкоди. Важливо, що дослідники розглядають ці принципи не як відокремлені категорії, а як єдину систему, що забезпечує ефективність контрольної роботи та гарантує захист прав платників податків [19, с. 150].

Розвиваючи цю думку, В. Пухальський у своєму дослідженні 2025 року акцентує, що принципи податкового законодавства, закріплені у ст. 4 Податкового кодексу України (загальність, рівність, презумпція правомірності рішень платника тощо), є не просто декларативними засадами, а найвищою мірою імперативними орієнтирами для всіх процедур податкового контролю. Науковець доводить, що неухильне застосування цих принципів (зокрема, презумпції правомірності та економічності) є головною умовою забезпечення правопорядку у податковій сфері та формування справедливої системи оподаткування, що безпосередньо корелює із описаними вище завданнями законності та об'єктивності [25, с. 79-80].

Податкові органи повинні активно поширювати актуальну інформацію, надавати роз'яснення та консультації. Відкритість інформації знижує кількість

помилки з боку платників, зменшує конфліктність і сприяє добровільному виконанню податкових зобов'язань. Сучасний податковий контроль не може бути ефективним без конструктивної взаємодії з платниками податків, а партнерський підхід сприятиме підвищенню добровільної сплати податків і формуванню довіри до податкової системи.

Варто зазначити, що суто каральна модель, за якої податковий орган лише фіксує порушення та накладає санкції, поступово вичерпує свою ефективність. На зміну їй має прийти сервісно-орієнтована модель адміністрування, де інспектор виступає не тільки контролером, а й помічником, який супроводжує платника на всіх етапах - від реєстрації до подання звітності. Коли людина або підприємство отримують вчасні та зрозумілі роз'яснення ще до того, як виникла помилка, вони уникають типових технічних помилок. А ці помилки, варто підкреслити, часто спричинені не злим умислом, а об'єктивною складністю та мінливістю податкового законодавства, за яким бізнес просто не встигає стежити. У таких умовах індивідуальні податкові консультації, публічні роз'яснення на офіційних ресурсах, інтерактивні навчальні модулі та нормальний зворотний зв'язок здатні зняти значну частину напруги ще на підході, запобігаючи майбутнім донарахуванням, штрафам і судовим спорам.

Податковий контроль є невід'ємною частиною ефективної фінансової системи держави. Його результативність залежить від чіткого дотримання принципів законності, об'єктивності та доступності інформації, використання сучасних методів контролю та налагодження конструктивної взаємодії з платниками податків.

Тільки поєднання жорсткого контролю за порушниками та партнерського підходу до добросовісного бізнесу дозволяє сформувати справедливу, прозору та ефективну податкову систему, яка сприяє економічному зростанню та зміцненню довіри громадян до держави.

1.3. Система джерел правового регулювання податкового контролю.

Податковий контроль в Україні спирається на кілька основних джерел. Це Конституція, Податковий кодекс та інші закони, які задають рамки й процедури.

Конституція України (28 червня 1996 року) - головний закон країни. Він визначає засади податкової системи. Там прописані права й обов'язки людей у сфері податків, а також принцип справедливого розподілу податкового навантаження. Конституція закріплює за державою право встановлювати податки й збори - це основа для всього іншого податкового законодавства [1, ст. 67]

Податковий кодекс України (2010 рік) - уже безпосередньо головний документ щодо податкового контролю. Він детально пояснює, як рахувати податки, як їх сплачувати, як контролювати виконання зобов'язань. У кодексі прописані права й обов'язки як платників, так і контролюючих органів. Також там визначено, як проводяться перевірки, як оскаржити рішення податкової та яка відповідальність за порушення. Завдяки тому, що норми зібрані й систематизовані, кодекс робить податковий контроль більш прозорим і зрозумілим [2, ст. 1, 12].

Окрім Конституції та кодексу, є й інші закони. Плюс різні спеціальні акти, постанови Кабінету Міністрів України та накази Міністерства Фінансів України - вони допомагають реалізовувати податкове законодавство на практиці. Тобто система досить комплексна й багаторівнева, і в теорії має забезпечувати ефективність, справедливість та прозорість [2, ст. 3].

Міжнародні угоди, які Україна уклала з іншими країнами, часто стосуються уникнення подвійного оподаткування, обміну інформацією про доходи й активи, а також спільної боротьби з податковими порушеннями. Наприклад, угоди про уникнення подвійного оподаткування допомагають бізнесу й людям, які працюють за кордоном, не платити податки двічі. До того ж вони стимулюють легалізацію капіталів. Міжнародні стандарти оподаткування, зокрема Модельна конвенція ОЕСР про податки на доходи та

капітал, визначають підходи до уникнення подвійного оподаткування та обміну інформацією між податковими органами різних країн [17].

ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) розробила стандарти й рекомендації в податковій сфері. Наприклад, рекомендації проти розмивання податкової бази й виведення прибутків (BEPS - Base Erosion and Profit Shifting) допомагають країнам змінювати закони, щоб боротися з агресивними схемами оптимізації податків. Україна, як частина світової спільноти, зобов'язалася впроваджувати ці стандарти - це підвищує ефективність податкового контролю.

Європейські директиви теж сильно впливають на ситуацію, бо Україна хоче рухатися до ЄС, а це означає, що доводиться враховувати європейські вимоги - щодо ПДВ, акцизів, трансфертного ціноутворення.

Важливим елементом гармонізації податкового законодавства України з європейським є імплементація Директиви ЄС 2011/16/EU про адміністративне співробітництво у сфері оподаткування, яка передбачає автоматичний обмін інформацією між податковими органами держав-членів [18]. Коли Україна імплементує такі директиви, і виконує її правила, то податкова система стає прозорішою, а іноземні інвестори починають більше довіряти нашій економіці. Тож міжнародні акти відіграють величезну роль: із їхньою допомогою наше законодавство підтягується до світових стандартів, а економічні зв'язки з іншими країнами стають міцнішими.

Судова практика у податковій сфері відіграє важливу роль. Вона формує реальні підходи до застосування законів і дає платникам податків певність, що від них хочуть і на що можна розраховувати. В Україні дедалі більше податкових спорів доходить до адміністративних судів, і рішення судів часто стають орієнтиром: вони допомагають зрозуміти, як трактувати нечіткі чи спірні місця в законах.

Джерела права безпосередньо впливають на звітність: зміни в законах або нові рішення судів змушують бізнес переробляти форми звітності, процедури звітування, облік. Наприклад, якщо у Податковому кодексі щось

змінилося, доводиться оновлювати бухгалтерське програмне забезпечення, щоб автоматизація не зламалася..

Тому дотримуватися закону й судової практики вкрай важливо: це єдина можливість мати стабільну й хоч якось справедливую систему податкового контролю. Навіть коли джерела права прописані доволі чітко, в Україні залишається чимало проблем. Особливо важливі рішення щодо того, чи діяли податкові органи правомірно, чи адекватні застосовані санкції, чи дотримано процедур. Судова практика добре показує, як законодавчі зміни впливають на права платників податків - зокрема, коли ті оскаржують податкові повідомлення-рішення.

Як зазначає О.А. Марущак, українська податкова система на сучасному етапі стикається з трьома основними труднощами: по-перше, переважанням фіскальної функції податків над регулятивною; по-друге, наявністю численних нормативних актів з інших сфер права, що частково регулюють податкові відносини; по-третє, недостатнім рівнем правових гарантій для всіх учасників податкових відносин [12, с. 607-608]. Особливої уваги, на думку дослідниці, потребує гармонізація непрямого оподаткування - зокрема, адаптація системи ПДВ та акцизів до європейських стандартів, а також розвиток адміністративного потенціалу ДПС для підключення до систем обміну інформацією ЄС (CCN/CSI, VIES, EMCS) [12, с. 608-609].

Загалом, практика застосування джерел податкового контролю - річ складна й багатогранна, вона потребує постійного моніторингу, аналізу й постійного доведення до розуму.

Система джерел правового регулювання податкового контролю в Україні є складною й багаторівневою: вона одночасно включає національні акти - Конституцію (яка задає фундаментальні принципи оподаткування), Податковий кодекс (де вже конкретика про адміністрування, перевірки, оскарження) та інші закони, які доповнюють картину під специфічні випадки. Міжнародні акти - угоди, рекомендації ОЕСР, директиви ЄС - допомагають не відставати від світу, гармонізують наше законодавство з міжнародними

стандартами, підвищують ефективність податкового адміністрування і роблять Україну конкурентною на глобальному рівні. Судова практика показує, що ці джерела працюють не просто на папері: суди реально впливають на те, як застосовуються норми, а отже - на звітність і фінансовий стан платників. І хоча проблем вистачає, без усього цього механізм взагалі б не працював.

Отже, система джерел правового регулювання податкового контролю - це життєво важлива річ: від того, наскільки вона досконала, залежить стабільність економіки і, що не менш важливо, довіра людей і бізнесу до держави.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ.

2.1. Органи, що здійснюють податковий контроль.

В Україні головним органом управління, в сфері податків є Державна податкова служба.

Державна податкова служба (ДПС) - центральний орган виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику у сфері оподаткування. Вона була створена у 2019 році на базі Державної фіскальної служби в рамках реформи, спрямованій на підвищення ефективності збору податків і покращення обслуговування платників [7].

Основні функції ДПС:

- Адміністрування основних податків (ПДВ, податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб тощо);
- Контроль за правильністю нарахування та сплати податків;
- Виявлення та запобігання податковим правопорушенням;
- Надання послуг платникам податків (консультації, роз'яснення);
- Участь у розробці змін до податкового законодавства [7, п. 3].

Науковці Н.О. Лобода, О.М. Чабанюк та Б.Б. Сенишин, досліджуючи ефективність механізму податкового контролю, звертають увагу на те, що сучасна система органів ДПС перебуває в стані постійної трансформації. Автори наголошують, що пріоритетом має стати не кількість проведених перевірок, а їхня якість, що безпосередньо залежить від чіткого розподілу повноважень між структурними підрозділами та рівня їх інформаційно-аналітичного забезпечення. На основі проведеного SWOT-аналізу дослідники виокремлюють такі сильні сторони контролюючих органів, як наявність висококваліфікованих фахівців, активна інформаційно-роз'яснювальна взаємодія з платниками податків та розвинена система підготовки управлінського персоналу. Водночас до слабких сторін вони відносять

нестабільне податкове законодавство, недостатні фінансові та матеріальні ресурси, а також низький рівень попереднього аналізу під час планування перевірок [19, с. 152-153].

Науковці О. Бודько та М. Бондаренко, досліджуючи цифрову трансформацію облікових процесів, наголошують, що впровадження сучасних інформаційних систем є ключовим чинником підвищення податкової дисципліни та якості управління. Автори зазначають, що інтеграція облікових програм підприємств з електронними сервісами ДПС, зокрема через Електронний кабінет, створює єдиний інформаційний простір та дозволяє мінімізувати ризики помилок при складанні звітності. Серед основних напрямів такої цифровізації дослідники виокремлюють: автоматизацію бухгалтерського обліку за допомогою спеціалізованих програм (BAS, ERP, SAP), формування електронної звітності, інтеграцію з податковими сервісами через API-інтерфейси, аналітику великих даних (Big Data) та використання хмарних технологій. Такий комплексний підхід не лише оптимізує витрати часу для платників, але й надає контролюючим органам можливість отримувати якісніші дані для аналітичної роботи, що в кінцевому підсумку сприяє ефективнішому податковому контролю [20, с. 365-366].

Що стосується місцевої влади, то вона займається місцевими податками та зборами: податком на нерухомість, єдиним податком, туристичним збором тощо. Від цього напрямку залежить, наскільки наповняться місцеві бюджети - а вже з них фінансують школи, лікарні, дороги й комунальні послуги.

Крім адміністрування місцевих податків, органи місцевого самоврядування беруть участь у загальному податковому контролі: аналізують декларації, проводять перевірки та застосовують санкції за порушення [2, ст. 72-74].

Державна податкова служба задає загальні правила та контролює великі процеси, тоді як місцеві органи влади ближче до людей і безпосередньо впливають на добробут громад.

Ефективний податковий контроль неможливий без тісної співпраці. ДПС з місцевими органами обмінюються інформацією, проводять спільні перевірки та аудити. Податкова служба також надає місцевим органам методологічну підтримку, що підвищує якість роботи на місцях.

Від ефективності та прозорості роботи цих органів залежить не лише фінансове здоров'я держави, а й довіра громадян до податкової системи. Подальше вдосконалення контролю, цифровізація процесів і спрощення процедур для сумлінних платників важливі кроки для розвитку країни.

2.2. Облік платників податків та інформаційно-аналітичне забезпечення.

Облік платників податків є основою ефективної податкової системи будь-якої держави. Він забезпечує чіткий контроль за нарахуванням і сплатою податків, формує надійну податкову базу та сприяє прозорості відносин між державою і платниками. В Україні цю роботу здійснює Державна податкова служба відповідно до Податкового кодексу України. Завдяки цифровізації процес значно спростився - платники користуються Електронним кабінетом, а податкова може швидко обробляти великі обсяги даних і прогнозувати надходження до бюджету [8].

Платниками податків визнаються фізичні особи (як резиденти, так і нерезиденти), юридичні особи та їх відокремлені підрозділи, на яких законодавством покладено обов'язок сплачувати податки та збори. Їх класифікують залежно від форми власності, виду діяльності та особливостей оподаткування. До основних груп належать звичайні юридичні особи - підприємства та організації, фізичні особи - громадяни, які отримують доходи від праці, підприємництва чи інших джерел, а також самозайняті особи, зокрема фізичні особи-підприємці. Окремо виділяють спеціальні категорії, наприклад, сільгоспвиробників, великих платників податків чи неприбуткові організації. Такий поділ допомагає податковим органам застосовувати індивідуальний підхід до кожного платника [2, ст. 15].

Платники податків подають декларації та звітність онлайн через Електронний кабінет. Вони також користуються електронним документообігом і підключаються до різних державних реєстрів. Завдяки цьому процес стає швидшим, зручнішим і прозорішим. Щоправда, водночас постають гострі питання щодо кібербезпеки та рівня цифрової грамотності учасників.

Правовою основою обліку є Податковий кодекс України, а також підзаконні акти Міністерства Фінансів України. Кожен платник береться на облік за основним місцем реєстрації (місцезнаходження чи проживання), а за потреби - за неосновним місцем (об'єкти оподаткування, філії). Юридичні особи реєструються автоматично через Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичні особи - через Державний реєстр фізичних осіб-платників податків. Головна мета такого обліку - забезпечити прозорість, ефективний контроль і зменшення податкових ризиків. Детальний порядок взяття на облік платників податків затверджено наказом Міністерства фінансів України від 9 грудня 2011 року № 1588 [8].

Досліджуючи питання класифікації та обліку платників податків, В.В. Коваленко зазначає, що різноманітність платників податків потребує чіткої класифікації, яка є важливою як для теорії податкового права, так і для практики адміністрування. Залежно від способу організації господарської діяльності платників поділяють на фізичних осіб, юридичних осіб, іноземних юридичних осіб, постійні представництва, відокремлені підрозділи без статусу юридичної особи та консолідовані групи платників податків. За критерієм податкової юрисдикції держави виокремлюють резидентів та нерезидентів. Авторка підкреслює, що податковий облік є засобом відстеження коштів, пов'язаних із фізичними та юридичними особами, а його метою є забезпечення повноти та своєчасності виконання податкових зобов'язань. Така структурована класифікація створює надійне підґрунтя для ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення податкового контролю [22, с. 128-129].

Інформаційно-аналітичне забезпечення нині відіграє вирішальну роль у сучасному обліку. Податкова служба збирає дані звідусіль: із декларацій, фінансової звітності, банків, інших державних реєстрів. Уся ця інформація обробляється спеціалізованими аналітичними системами. Вони дають змогу помічати аномалії, відстежувати тенденції та виявляти ризики ухилення від сплати податків. На основі такого аналізу готують звіти, будують прогнози податкових надходжень і розробляють пропозиції щодо вдосконалення податкової політики. Постійний моніторинг, своєю чергою, дозволяє швидко реагувати на порушення й підтримувати необхідний рівень податкової дисципліни [2, ст. 71].

Загалом, ефективний облік платників податків - це не суха технічна формальність, а реально важливий інструмент фінансової стабільності держави. Чітка ідентифікація платників, сучасні електронні методи обліку, потужна аналітична база - усе разом допомагає рідше помилятися, краще боротися з тіньовою економікою і створювати більш справедливі умови як для бізнесу, так і для звичайних громадян. Якщо й далі розвивати цю систему нарощувати цифровізацію й посилювати захист даних, - то можна суттєво підвищити ефективність податкового адміністрування і зміцнити довіру між державою та платниками податків.

2.3. Порядок організації та правові режими проведення податкових перевірок.

Податкові перевірки є одним із ключових інструментів державного контролю за дотриманням податкового законодавства. Завдяки ним вдається виявляти порушення, забезпечувати відносно справедливі умови оподаткування та підтримувати наповнення бюджету. Сьогодні, коли бізнес стає дедалі складнішим, а обсяги даних зростають, особливої ваги набувають ефективність і прозорість перевірок. Вони не лише допомагають протидіяти ухиленню від сплати податків, а й суттєво впливають на рівень довіри між державою та платниками.

Податкова перевірка - це комплекс заходів, що здійснюються Державною податковою службою з метою встановити, чи правильно нараховано податки та збори, чи повно їх сплачено й чи дотримано строків сплати. Перевірки проводяться на підставі Податкового кодексу України і поділяються на кілька видів залежно від підстав, обсягу та характеру контролю [2, ст. 75].

Процедура перевірки охоплює кілька послідовних етапів. Перший - підготовчий: аналіз ризиків, планування перевірок. Платника завчасно, як правило за 10 календарних днів, повідомляють про планову перевірку. На основному етапі інспектори вивчають первинні документи, аналізують фінансові операції, у разі потреби проводять співбесіди. Після завершення цього етапу складається акт перевірки, де фіксуються виявлені порушення (або констатується їх відсутність). Платник має право подати заперечення на акт та оскаржити результати перевірки - спочатку в адміністративному порядку, а потім у судовому [2, ст. 75, п. 77.4].

Безпосередніми учасниками перевірок виступають податкові інспектори, які зобов'язані діяти виключно в межах закону й забезпечувати об'єктивність, а також платники податків, що мусять надавати необхідні документи й пояснення. На практиці платники нерідко залучають юристів або податкових консультантів - для захисту власних інтересів і грамотної побудови правової позиції [2, ст. 17].

Незважаючи на поступову цифровізацію, система податкових перевірок має певні проблеми. Платники часто скаржаться на недостатню прозорість процедур, різне ставлення до бізнесу та іноді недостатню кваліфікацію окремих інспекторів. Трапляються випадки формального підходу або надмірного формалізму, що створює напругу у відносинах з бізнесом. Також залишаються виклики з автоматизацією та кібербезпекою.

Панасейко зі співавторами провели детальний аналіз результативності податкового контролю в Україні у 2021-2023 роках. Дослідники встановили, що після введення мораторію на перевірки у 2022 році їх кількість скоротилася

з 71 138 у 2021 році до 28 846 у 2022 році, однак у 2023 році відбулося поступове відновлення контрольних заходів - 41 618 перевірок [15, с. 3-4]. При цьому результативність перевірок (сума донарахувань на одну перевірку) зросла з 0,892 млн грн у 2021 році до 1,104 млн грн у 2023 році, що свідчить про підвищення ефективності контрольних заходів навіть за меншої їх кількості [15, с. 4]. Найбільш показовою є динаміка результативності планових перевірок, яка зросла з 17,07 млн грн у 2021 році до 42,11 млн грн у 2023 році [15, с. 4]. Автори наголошують, що подальше вдосконалення податкового контролю має відбуватися за двома векторами: створення стабільної та зрозумілої податкової системи з одного боку, та жорстке закриття можливостей для ухилення від оподаткування - з іншого [15, с. 5-6].

Для покращення ситуації необхідно продовжувати роботу в кількох напрямках. По-перше, посилювати прозорість і чіткість процедур, активно розвивати електронний документообіг. По-друге, регулярно підвищувати кваліфікацію працівників ДПС. По-третє, ширше впроваджувати сучасні аналітичні інструменти та ризик-орієнтований підхід, щоб перевіряти не всіх підряд, а саме ті компанії, де ймовірність порушень найвища. Підсумовуючи, варто зазначити, що податкові перевірки в Україні - це не просто механізм фіскального тиску, а необхідний, хоч і недосконалий, інструмент балансу між бюджетними потребами та інтересами платників. Попри чітко прописану в Податковому кодексі процедуру, реальність часто створює розрив між нормою та практикою - через людський фактор, нерівне застосування правил або елементарний бюрократичний формалізм. Цифровізація й ризик-орієнтований підхід здатні зменшити кількість конфліктів, але не скасують потреби в компетентних інспекторах і відкритому діалозі. Без взаємної відповідальності держави за прозорість, бізнесу за добросовісність будь-яка перевірка залишиться формальністю або джерелом напруги. Тому вдосконалення системи має бути не точковим, а системним, і орієнтуватися не на покарання, а на профілактику порушень. Лише тоді перевірка стане не страхом для підприємця, а інструментом справедливості.

РОЗДІЛ 3. ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК ТА ЗАХИСТ ПРАВ ПЛАТНИКІВ.

3.1. Види податкових перевірок: права та обов'язки платників податків.

Податкові перевірки - один із головних способів, яким держава контролює, чи чесно бізнес і громадяни платять податки. Завдяки їм можна зрозуміти, чи правильно нараховуються суми, чи вчасно вони сплачуються, і чи немає порушень закону.

Сьогодні, коли правила оподаткування стають дедалі складнішими, а бізнес - різноманітнішим, розуміти, як проводяться перевірки і які вони бувають, важливо і для підприємців, і для звичайних людей.

Згідно з Податковим Кодексом України є такі види перевірок: камеральні, документальні (планові, позапланові, виїзdnі, невиїзdnі) та фактичні перевірки.

Камеральні перевірки проводяться безпосередньо в податковій інспекції без виїзду до платника. Інспектори аналізують подані декларації, звіти та дані з різних електронних реєстрів. Такі перевірки відбуваються постійно і зазвичай не вимагають окремого повідомлення [2, ст. 75, п. 75.1.1].

Практична реалізація прав платників податків значною мірою залежить від чіткості законодавчих процедур. Як зазначають Ю. Костенко та А. Дітковський, камеральна перевірка за своєю правовою природою є формою поточного документального контролю, що проводиться виключно на підставі даних податкової звітності та не передбачає безпосереднього контакту з платником [21, с. 161]. Автори наголошують на важливій гарантії: перевірка будь-яких інших відомостей, витребування у платника додаткової інформації та документів, подання яких разом із податковою декларацією чинним законодавством не передбачено, камеральною перевіркою не охоплюється. Це означає, що платник має право не надавати пояснення чи документи, які виходять за межі предмета такої перевірки.

Якщо ж для висновку про заниження податкових зобов'язань необхідним є дослідження безпосередньо первинних документів, питання достовірності, повноти нарахування і сплати податку підлягає перевірці шляхом проведення виключно документальної перевірки [21, с. 162]. Водночас дослідники критикують правову невизначеність, пов'язану з терміном «інші випадки» у п. 76.3 ПК України, що може призводити до зловживань при визначенні строків перевірки [21, с. 163-164].

Документальні перевірки - це більш глибокий аналіз первинних документів, бухгалтерської звітності, договорів та інших матеріалів, що підтверджують господарські операції. Вони можуть бути плановими (включаються до графіка ДПС на основі ризик-орієнтованого підходу) та позаплановими (проводяться за наявності конкретних підстав: скарги, виявлені ризики, необхідність перевірити бюджетне відшкодування ПДВ тощо). Документальні перевірки бувають виїзними (на території платника) та невиїзними [2, ст. 75, п. 75.1.2].

Окрім цього, перевірки поділяють на планові (за затвердженим планом-графіком) та позапланові. Існує також неофіційний поділ на формальні (з повним дотриманням усіх процедур) та неформальні (консультації, запити інформації), хоча останні не мають офіційного статусу перевірки [2, ст. 77-78].

Фактичні перевірки здійснюються безпосередньо за місцем ведення діяльності - у магазинах, на складах, АЗС, будівельних майданчиках тощо. Їх мета - перевірити дотримання правил розрахункових операцій, наявність товарів, використання реєстраторів розрахункових операцій (РРО) та обіг підакцизних товарів [2, ст. 75, п. 75.1.3].

Права платників податків під час перевірки:

- знати підстави та строки проведення перевірки;
- бути присутнім під час перевірки та надавати пояснення;
- отримувати копії документів, складених за результатами перевірки;
- оскаржувати дії та рішення податкових органів.

Обов'язки платників:

- допускати інспекторів до перевірки (у межах закону);
- надавати необхідні документи та інформацію;
- не перешкоджати законним діям посадових осіб [2, ст. 16-17].

Якісна взаємодія з податковими органами значно полегшує процес. Багато платників залучають податкових консультантів або юристів, щоб правильно супроводжувати перевірку та захистити свої інтереси.

Розуміти, які бувають податкові перевірки і як вони проводяться, - це вже половина справи. Бізнес, який знає правила гри, краще підготований, рідше припускається помилок і менше ризикує отримати штраф.

Т. Журавльова, досліджуючи адміністративні процедури при здійсненні податкового контролю, наголошує, що податкова перевірка є формою адміністративної процедури контролю, яку здійснюють податкові та інші контролюючі органи в межах своєї компетенції для перевірки правильності обчислення та сплати податків і зборів. Науковиця зауважує, що чинне законодавство містить чітко визначені норми, які регулюють порядок проведення податкових перевірок, проте практична реалізація цих норм стикається з певними викликами. Зокрема, акцентовано на необхідності вдосконалення методів оцінки ризиків і процедур оскарження результатів перевірок, а також на важливості належного документального оформлення як елемента забезпечення законності дій податкових органів. Для підвищення ефективності податкового контролю необхідно запроваджувати сучасні підходи до адміністративних процедур, такі як автоматизація процесів перевірок, розвиток електронного документообігу та вдосконалення механізмів взаємодії між платниками податків і контролюючими органами [23, с. 90-91].

Українська податкова система поступово змінюється: замість того щоб перевіряти всіх підряд, контролери дедалі більше зосереджуються на тих, у

кого справді є підозрілі показники. Це і є ризико-орієнтований підхід - перевіряти там, де найімовірніше щось не так.

3.2. Порядок оформлення результатів та механізми оскарження рішень контролюючих органів.

Оформлення результатів перевірок і можливість їх оскарження - важливі етапи, які безпосередньо впливають на права платників податків. Від того, наскільки правильно складено документи та чи вчасно подано заперечення, часто залежить, чи доведеться сплачувати додаткові податки та штрафи. Порядок оформлення результатів податкових перевірок затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20 серпня 2015 року № 727 [9].

Після завершення податкової перевірки (крім камеральних) Державна податкова служба складає акт (якщо виявлено порушення) або довідку (якщо порушень немає). Цей документ містить опис проведених дій, виявлені факти, висновки інспекторів та розрахунок податкових зобов'язань.

Акт (довідку) підписують інспектори. Його мають вручити або надіслати платнику. Платник, у свою чергу, зобов'язаний його підписати, але може одразу висловити незгоду [9].

У разі незгоди з висновками платник має право подати заперечення разом з додатковими документами та поясненнями. Зазвичай на це відводиться 10 робочих днів з дня, наступного за днем отримання акта. Заперечення розглядає спеціальна комісія ДПС протягом 10 робочих днів. За результатами розгляду податкова приймає податкове повідомлення-рішення (ППР), яким нараховує грошове зобов'язання або відмовляє у цьому [2, ст. 86, п. 86.7].

Якщо платник не погоджується з податковим повідомленням-рішенням, він може оскаржити його в два етапи:

1. Адміністративне оскарження - подається скарга до вищого органу ДПС (зазвичай ГУ ДПС в області або центрального апарату). Строк - 10 робочих днів з дня отримання ППР [2, ст. 56, п. 56.3].

2. Судове оскарження - якщо адміністративна скарга не задовольнила або платник одразу обрав суд. Строки залежать від ситуації: після

адміністративного оскарження - 1 місяць, без нього - 6 місяців з дня отримання рішення [2, ст. 56, п. 56.18].

Окремої уваги заслуговують публічно-правові механізми адміністративного оскарження, які, як зазначає В.І. Жабський, є невід'ємною гарантією захисту прав платників податків. Дослідник наголошує, що навіть попри наявність судового захисту, адміністративне оскарження зберігає ключову роль завдяки своїй економічності, оперативності та меншій формалізованості процедури. Водночас він вказує на необхідність удосконалення цього механізму, пропонуючи: 1) доповнити законодавство положенням про обов'язкове залучення третіх осіб (експертів, свідків) до розгляду скарг, що підвищить об'єктивність; 2) створити публічний перелік сталих правових позицій судів з податкових питань, який податкові органи мають враховувати при розгляді скарг, що дозволить зменшити кількість безпідставних відмов та судових спорів [24, с. 51-52].

Скарга повинна бути чітко обґрунтованою, містити посилання на норми закону, факти та докази. Емоційні формулювання чи відсутність документів суттєво знижують шанси на успіх.

Успішне оскарження можливе, коли є сильна доказова база. Багато справ виграють саме завдяки якісно підготовленим запереченням і скаргам.

Оформлення результатів перевірок і процедура оскарження - це не просто формальності, а реальні інструменти захисту бізнесу. Розуміння строків, правильне складання документів і вчасна реакція допомагають уникнути необґрунтованих штрафів і відстояти свої права. У сучасних умовах, коли податкова служба активно використовує цифрові інструменти, важливо бути уважним до деталей і за потреби звертатися по професійну допомогу. Це дозволяє не лише вирішувати конкретні спірні питання, а й підтримувати конструктивні відносини з контролюючими органами.

Таким чином, знання оформлення результатів перевірки та грамотне проходження процедури оскарження дозволяють не лише мінімізувати збитки в конкретних спорах, а й підтримувати передбачувані, партнерські відносини

з податковими органами. Саме такий підхід, як показує досвід, закладає фундамент для стабільної та безпечної діяльності бізнесу в довгостроковій перспективі.

3.3. Особливості податкового контролю в умовах воєнного стану.

Із початком повномасштабної війни податкова система України опинилася перед серйозним викликом. Воєнний стан в Україні введено Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 [6]. Правові засади функціонування держави в умовах воєнного стану визначаються Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [3].

Після початку повномасштабної війни бізнес почав масово стикатися з руйнуваннями, різким падінням доходів, зірваною логістикою і повною невизначеністю щодо майбутнього. Водночас держава мала якось балансувати між двома завданнями: наповнювати бюджет для потреб оборони і при цьому не добити бізнес, який і без того опинився в дуже скрутному становищі.

Війна принесла серйозні виклики. Значно зменшилися податкові надходження через зниження економічної активності, закриття підприємств і міграцію бізнесу. Зросла непередбачуваність ситуації через постійні зміни законодавства. У складних умовах збільшилася кількість спроб ухилення від сплати податків, маніпуляцій зі звітністю та тіньових схем. Проводити фізичні перевірки в прифронтових регіонах стало небезпечно і складно, тому податковим органам довелося працювати в нових реаліях.

Горин, Була та Чорноус пропонують розглядати еволюцію податкової політики України в умовах воєнного стану у два етапи. Перший етап (лютий-травень 2022 року) характеризувався безпрецедентною лібералізацією: запровадження ставки єдиного податку 2% для третьої групи, звільнення ФОП 1-2 груп від сплати єдиного податку, скасування відповідальності за порушення строків сплати податків [13, с. 25-27]. Результатом стало те, що у 2022 році спрощеною системою за ставкою 2% скористалися 53,5 тис. платників, які забезпечили надходження єдиного податку на рівні 9,84 млрд грн, що в 1,6 раза перевищило показник 2021 року [13, с. 26].

Законодавство реагувало швидко. Вже з перших днів війни почали з'являтися закони, що суттєво полегшували податковий тягар: частина ФОП отримала знижений або взагалі скасований єдиний податок, для охочих запровадили спрощену ставку - 2% з обороту, знизили акциз на пальне, а деякі категорії бізнесу й зовсім звільнили від перевірок [4].

Є. Козлов пропонує виокремлювати три етапи змін до податкового законодавства в умовах воєнного стану. Перший етап (перше півріччя 2022 року) - запровадження безпрецедентних ліберальних заходів: звільнення від відповідальності за невиконання податкових обов'язків, зупинення перевірок, ставка єдиного податку 2%, зменшення ПДВ до 7% на пальне. Зазначений пільговий режим оподаткування було запроваджено Законом України № 2120-ІХ від 15 березня 2022 року [5].

Другий етап (друге півріччя 2022 - 2023 рік) - поступове повернення до довоєнних правил оподаткування через усвідомлення затяжного характеру війни. Третій етап (2024 рік - дотепер) - фокус на довгострокових системних рішеннях у межах Національної стратегії доходів до 2030 року та гармонізації з податковими директивами ЄС [14, с. 28-30]. Крім того, автор аналізує міжнародний досвід післявоєнного відновлення: у Німеччині податкові стимули для інвестицій через прискорену амортизацію, у Японії - стимулювання заощаджень громадян через звільнення від оподаткування процентних доходів, на Балканах - поєднання зниження ставок із розширенням податкової бази [14, с. 30-31].

У воєнний період Державна податкова служба виконує не лише фінкальні, а й стабілізуючі функції. Вона оперативно контролює надходження податків, адаптує процедури до воєнних ризиків, віддає перевагу камеральним і дистанційним перевіркам, співпрацює з правоохоронцями, митницею та іншими органами для виявлення схем ухилення. Водночас податкова надає консультації бізнесу, особливо підприємствам, що релокувалися чи постраждали від бойових дій, і продовжує розвивати цифрові сервіси.

М.М. Бліхар аналізує проблеми податково-правового регулювання в умовах воєнного стану та виокремлює п'ять ключових викликів: по-перше, нестабільність податкового законодавства (часті зміни до ПКУ створюють правову невизначеність); по-друге, складність податкового адміністрування в умовах безпекових ризиків; по-третє, недостатність інвестиційних стимулів для відновлення економіки; по-четверте, посилення тінізації економіки через воєнні обставини; по-п'яте, обмежений рівень цифровізації податкового контролю [11, с. 16-18]. На думку дослідниці, попри скорочення податкових надходжень у 2022 році на 1,5%, їх відношення до ВВП зросло до 20,5%, що свідчить про збереження фіскального навантаження. Відновлення динаміки у 2023-2024 роках (темпи приросту 34,3% та 11,1% відповідно) демонструє адаптивність податкової системи, однак проблеми дисбалансу навантаження та недосконалості адміністрування залишаються невирішеними [11, с. 18-19].

Таким чином, податковий контроль в умовах воєнного стану став більш гнучким і орієнтованим на підтримку економіки. Початкові послаблення допомогли бізнесу вистояти в найважчі місяці, а поступове відновлення контрольних функцій дозволило стабілізувати бюджет. Водночас залишається багато завдань: подальша цифровізація, посилення ризико-орієнтованого підходу, баланс між контролем і допомогою бізнесу.

ВИСНОВОК

Податковий контроль виступає однією з основних складових фінансової системи держави, забезпечуючи дотримання податкового законодавства, стабільне наповнення бюджету та створення справедливих умов для ведення бізнесу.

Традиційні перевірки замінюються підходом, заснованим на ризику, де пріоритет надається суб'єктам господарювання, які найімовірніше порушують закони чи нормативні акти. Протягом 2021-2026 років до законодавчої бази України для податкового контролю було додано нові інструменти, такі як «Клуб білого бізнесу» та «е-аудит», що в результаті змінило правове поле податкового контролю [16].

Ефективність податкового контролю значною мірою залежить від дотримання основних принципів, зокрема законності, об'єктивності та доступності інформації. Ці принципи сприяють формуванню партнерських відносин між державою та платниками податків, а також створенню здорового конкурентного середовища в економіці.

Правове регулювання податкового контролю в Україні є досить розвиненим і базується на нормах Конституції, Податкового кодексу, спеціальних законах, підзаконних актах, а також міжнародних стандартах ОЕСР і європейських директивах. Однак існують проблеми, пов'язані з неоднаковим застосуванням норм, частими змінами законодавства та формалізмом податкових органів.

Організаційно-правовий механізм контролю ґрунтується на діяльності Державної податкової служби та органів місцевого самоврядування. Цифровізація обліку платників податків і впровадження Електронного кабінету значно підвищили прозорість і оперативність податкового адміністрування.

Процедура проведення податкових перевірок має чітку класифікацію видів (камеральні, документальні, фактичні) та встановлений порядок оформлення результатів. Важливим елементом захисту прав платників

залишається можливість адміністративного та судового оскарження рішень контролюючих органів.

Особливу увагу заслуговує податковий контроль в умовах воєнного стану, коли держава знайшла баланс між фінансуванням оборони та підтримкою бізнесу через мораторій на перевірки, податкові пільги та перехід до дистанційних форм контролю. Поступове відновлення контрольних заходів свідчить про адаптивність податкової системи.

Як зазначає М.М. Бліхар, подальший розвиток податкової політики в Україні має ґрунтуватися на поєднанні фіскальної стабільності, цифровізації адміністрування та інтеграції в європейський податковий простір. Для підвищення ефективності податкової системи в умовах воєнного стану та забезпечення її адаптаційної спроможності до післявоєнних викликів необхідно забезпечити стабільність податкового законодавства (мінімізувати частоту змін та впроваджувати їх із достатнім перехідним періодом), автоматизувати адміністрування через розвиток електронних сервісів та впровадити ризик-орієнтовані підходи, що дозволить знизити тиск на добросовісних платників [11, с. 19-20].

Отже, податкова система України демонструє значну гнучкість і здатність до розвитку. Для її подальшого вдосконалення необхідно продовжувати цифровізацію, посилювати ризикоорієнтований підхід, підвищувати кваліфікацію працівників ДПС, забезпечувати стабільність законодавства та розвивати партнерський підхід до добросовісного бізнесу.

Крім того, перспективними напрямками подальших досліджень є аналіз ефективності ризик-орієнтованого підходу в умовах воєнного стану, оцінка впливу цифровізації на результативність податкових перевірок, а також дослідження практики застосування механізмів податкового комплаєнсу (зокрема «Клубу білого бізнесу») у контексті післявоєнного відновлення економіки України.

Ефективний, справедливий і сучасний податковий контроль є важливою передумовою фінансової стабільності держави, економічного зростання та

зміцнення довіри між владою і суспільством. Якісне реформування цієї сфери матиме ключове значення в період післявоєнного відновлення та європейської інтеграції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України, Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР станом на 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 05.05.2026).
2. Податковий кодекс України, Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI станом на 15.04.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 05.05.2026).
3. Про правовий режим воєнного стану, Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII станом на 04.03.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 05.05.2026).
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану, Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX станом на 25.11.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20> (дата звернення: 05.05.2026).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану, Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX станом на 01.01.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20> (дата звернення: 05.05.2026).
6. Про введення воєнного стану в Україні, Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 станом на 01.05.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022> (дата звернення: 05.05.2026).
7. Про затвердження Положення про Державну податкову службу України, Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 227 станом на 01.01.2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п> (дата звернення: 05.05.2026).
8. Про затвердження Порядку обліку платників податків і зборів, Наказ Міністерства фінансів України від 09.12.2011 № 1588 станом на 25.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1562-11> (дата звернення: 05.05.2026).

9. Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань податкового, валютного та іншого законодавства платниками податків, Наказ Міністерства фінансів України від 20.08.2015 № 727 станом на 25.04.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1300-15> (дата звернення: 05.05.2026).

10. Грищук Г.В., Чепіль С.О. Податковий контроль як інструмент протидії тіньовій економіці в Україні. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки. 2024. Вип. 2 (74). С. 100–107. URL: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/74-13> (дата звернення: 05.05.2026).

11. Бліхар М. М. Податково-правове регулювання в умовах воєнного стану: проблеми та шляхи вдосконалення. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 5. С. 15–20. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/342417> (дата звернення: 05.05.2026).

12. Марущак О. А. Актуальні питання гармонізації податкового законодавства України до вимог Європейського Союзу. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 6. С. 605–610. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.99> (дата звернення: 05.05.2026).

13. Горин В. П., Була П. В., Чорноус В. С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалії, безпекові виклики та перспективи подолання. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 18. С. 23–31. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.18.23> (дата звернення: 05.05.2026).

14. Козлов Є. Бюджетно-податкові інструменти в умовах воєнного стану: досвід України та міжнародна практика. Збірник наукових праць Державного податкового університету. 2024. № 2. С. 27–31. URL: <https://doi.org/10.32782/2617-5940.2.2024.5> (дата звернення: 05.05.2026).

15. Панасейко І., Панасейко С., Панасейко М. Податковий контроль як інструмент реалізації податкової політики в умовах макроекономічної нестабільності. Економіка та суспільство. 2025. № 72. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-114> (дата звернення: 05.05.2026).

16. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства, Закон України від 18.06.2024 № 3813-IX станом на 18.06.2024 р. Відомості Верховної Ради України. 2024. № 41. Ст. 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3813-20#Text> (дата звернення: 05.05.2026).

17. Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2017 / OECD. Paris: OECD Publishing, 2017. URL: https://www.oecd.org/en/publications/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2017_mtc_cond-2017-en.html (дата звернення: 05.05.2026).

18. Council Directive 2011/16/EU of 15 February 2011 on administrative cooperation in the field of taxation and repealing Directive 77/799/EEC станом на 05.05.2026 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0016> (дата звернення: 05.05.2026).

19. Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Сенишин Б. Б. Податковий контроль у структурі фіскальної політики (функціональний аспект). Бізнес Інформ. 2021. №3. С. 148-155. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-148-155> (дата звернення: 10.05.2026).

20. Будько О., Бондаренко М. Цифровізація обліку, звітності та податкових розрахунків на підприємстві. Grail of Science. 2025. № 58. С. 364-369. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.14.11.2025.042> (дата звернення: 10.05.2026).

21. Костенко Ю. О., Дітковський А. М. Спрощені податкові перевірки за законодавством України та Польщі. Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2025. №1. С. 157-170. URL: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2025.1.16> (дата звернення: 10.05.2026).

22. Коваленко В. В. Класифікація та облік платників податків. Молодіжна наукова ліга : матеріали конференції (м. Чернівці, 20 травня 2022 р.). С. 128-129.

23. Журавльова Т. Особливості адміністративних процедур при здійсненні податкового контролю: правові аспекти та ефективність застосування. Право і суспільство. 2024. № 5. С. 87-93. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2024-5-13> (дата звернення: 10.05.2026).

24. Жабський В.І. Публічно-правові механізми оскарження рішень податкового органу / В.І. Жабський // Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. - 2024. - № 2. - С. 48-54. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.2/09> (дата звернення: 10.05.2026) (дата звернення 10.05.2026)

25. Пухальський В. Практичне застосування принципів податкового законодавства у податковому контролі / В. Пухальський // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2025. - № 3 (342), Том 2. С. 78-82. URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/1918/1960> (дата звернення 11.05.2026)